

„Az infósztrádáról Gutenberg világához”

PORTRÉK
BALASSAGYARMATON
INNEN ÉS TÚL

Nagy László, Varga Mária (szerk.):
Portrék Balassagyarmaton innen és túl

CSONGRÁDY BÉLA

A recenzensnek – látva a címet – átmenetileg gondot okozott, hogy Balassagyarmaton innen vagy túlról szólhat-e erről a könyvről, hisz ugyan salgótarjániként, de mindig is – mintegy „belülről” – nagy tisztelettel viszonyult az Ipoly-parti város, az egykori megyeszékhely páratlanul gazdag irodalmi, művészeti örökségéhez, nagyságrendjén messze túlmutató korábbi és jelenkori szellemi értékeihez. De a szerzők – Nagy László és Varga Mária, akik egyszerre szerkesztők is – gyorsan eloszlatták e dilemmát, amikor jelezték, hogy interjúkötetük nem csak balassagyarmatiaknak és nem csak balassagyarmatiakról szól. S e szándékuk maradéktalanul érvényesül is. Akiket ugyanis bemutatnak, azokra – Lengyel Anna gyarmati kötődésű, általános iskolai és gimnáziumi tanulmányait ott végzett, a várost bevallottan szerető jeles rádióriporter ajánló szavaival szólva – „[...] a maiak büszkék lehetnek, életük ismeretében pedig eltervezhetik, hogyan lesz ismét pezsgő polgárváros Balassagyarmat.”

A kötet értelmezéséhez, befogadásához fontos információkat közöl a szerkesztők előszava is. Nagy László Budapesten élő művelődésszervező, Európai Unió-szakértő – akinek szülővárosa Gyarmat, és akinek kezdeményezésére a Balassagyarmatért Baráti Kör internetes honlapja elindult – és dr. Varga Mária tanár, újságíró – aki az elmúlt években balassagyarmati

középiskolákban tanított magyar nyelvet és irodalmat, valamint angolt – kifejtik, hogy a 2006 februárja és 2013 májusa között lezajlott beszélgetések eredeti lelőhelyének az említett honlap számít. Ennélfogva elmondható, hogy az ott „közzétett interjúk az infóstrádáról Gutenberg világához, a könyvnyomtatáshoz kanyarodva juthattak el újabb olvasókhöz.” Ez eleve ritkaságnak számít, fordított sorrendre inkább lehet példát találni, különösen „az infókommunikációban amúgy is halvány Nógrádban [...]”. Azt a természetszerűen azonnal felmerülő kérdést – hogy konkrétan kik és miért éppen ők lettek az interjúalanyok – a szerkesztők ugyancsak „melegében”, mindjárt a kötet elején igyekeznek megválaszolni. Olyan figyelemreméltó alkotókat, a közösségért munkálkodó személyiségeket szólaltattak meg és ezáltal mutattak be, akik munkássága – járván életük bármely szakaszában – értékteremtő és -őrző tevékenysége széles körben lehet példaadó. Persze ilyen emberekből – hála istennek – sok van manapság is, ezért nem lehetett könnyű a választás. A két szerkesztő ezt el is ismeri, amikor arra utal, hogy az arra érdemesek közül végső soron szubjektíven állították össze a megkérdezettek körét. Így került a honlapra, illetve onnan a könyvbe (az interjúk elkészítésének idősorrendjében, a kötetben használt írásmód szerint) dr. Szabó András, Majdán Béla, Gere József, dr. Leczki Lajos, Kunné Kubicza Erzsébet, Unterwéger József Zsolt, dr. Czibalmos István, Szugyiczki Zsolt, Kovács Gábor, Fejős Zoltán, dr. Zonda Tamás, Réti Zoltán, Nagy Csilla, dr. Limbacher Gábor, Matúz Gábor, Csach Gábor, Shah Timor, Nagy Imre, prof. dr. Majdán János, Balassa Zoltán, Baritz Sarolta Laura OP, dr. Bernard Le Calloc’h, Sinágel József, Pekár István, dr. Czudar Sándor és Praznovszky Mihály.

A fenti személyekről írott csaknem négyszáz oldalnyi – az átlagosnál nagyobb, 19x13 cm-es tükörméretű – szöveg viszont alaposan megnehezíti annak a dolgát, aki kivétel nélkül minden szereplőtől szeretne citálni néhány figyelemreméltó, tanulságos mondatot, egy-egy megszívlelendő gondolatot, mert kivétel nélkül valamennyiük válaszaiban bőven találni szakismeretekben, életpaszlatokban és -bölcsségekben gazdag sorokat. Erre azonban huszonhat személy esetében egy recenzió nyújtotta keretek között nincs mód. Így marad a szerkesztők által is használt, bevallott módszer: a valamilyen egyéni szempont szerinti válogatás. Jelen esetben a személyes kapcsolat, a közös élmény, az illető által végzett munka ismerete, az abban való némi jártasság számíthat az említés, a kiemelés rendezőelvének, ami akarva-akaratlanul magán viseli az esetlegesség, sőt még a méltatlanság ismervét is.

A legrégebben rögzített beszélgetés alanya dr. Szabó András irodalomtörténész, előadóművész, az ELTE Eötvös Kollégium könyvtárának akkori vezetője volt. Annak a Szabó Károlynak az egyik gyermeke a négy – ugyancsak pedagógus, azaz értelmiségi – közül, aki legendás tanára,

irodalmára volt Balassagyarmatnak és a *Nógrádi panteon* című könyvével alpművet tett le az asztalra. Szabó András – szintén publikál is a versmondás és a szobrászat (!) mellett – örömmel vette, amikor Nagy László megemlítette városszerte ismert és elismert felmenőjét. Annál is inkább, mert a szülői háztól kapta a kultúra – amelyet „az igényes emberi létezés alapformájának” tart – iránti szenvedélyes elkötelezettségét. Különleges szerepet tölt be Balassagyarmat közéletében a karakteres véleményalkotásáról is ismert Majdán Béla, amennyiben tudatosan és szisztematikusan foglalkozik a helyi zsidóság múltjával és ápolja emlékeit. Kovács Gábor fizika-matematika szakos középiskolai tanár a rendszerváltozás után a KDNP színeiben tekintélyes országos, megyei és helyi közéleti karriert futott be. Úgy emlékszik vissza, hogy az 1990-ben megválasztott „első parlament sokkal emberibb volt, mint amiket most (2007 augusztusában! Megj.: Cs. B.) látni a tévéközvetítésekben.” Dr. Zonda Tamás orvosként, pszichiátriai szakkönyvek szerzőjeként lett ismert, de felhívta a figyelmet magára verseivel, s még inkább a XIX. századi elfeledett nógrádi, balassagyarmati alkotók, úgynevezett „kismesterek” műveinek kutatásával, bemutatásával is. A kötet egyik legtöbbek által tisztelt, nagyrabecsült szereplője kétségkívül a rangidős – az idén immár kilencvenesztendő – Réti Zoltán festőművész, volt zeneiskola-igazgató, Rózsavölgyi Márk életútjának kutatója. Vele négy évvel ezelőtt beszélgetett Nagy László. Érdemes szó szerint ideidézni a mai fiatalságnak szánt üzenetét: „Tanuljanak. Mindent. Olvassanak sokat. Figyeljenek mindent. Az életet, másokat, önmagukat. Szeressék az életet. Becsüljék meg. Tanuljanak nyelveket, jó zenét, nézzenek jó képeket, és ha tehetik, járjanak hangversenytermekbe, múzeumokba, és hallgassanak tudományos előadásokat. Egy jó iskola ebből sok mindent tud nyújtani. Egy általam elképzelt jó iskola. Most azt tapasztalom, hogy manapság a művészi nevelésre nem sok gondot fordítanak. A műalkotások, az irodalmi művek szeretete az ember lényéből következik, így ismeretük nagyon fontos lenne.” Érdekes, hogy a legidősebb interjúalanyt a kötetben a véletlen folytán a legfiatalabb követi Nagy Csilla magyar-német szakos tanár személyében, aki huszonnyolc éves volt 2009-ben. Azóta doktori címet is szerzett a Miskolci Egyetemen, Szlovákiában a besztecercebányai Bél Mátyás Egyetem Hungarisztika Tanszékének oktatója, és szerkesztője lett a jelen írásnak is helyet adó folyóiratnak, a Palócföldnek. Pedig a gyarmati gimnáziumi éveit inkább a matematika és a kémia irányába mutattak, de végül is az irodalom lett a szakterülete, s úgy látja, hogy „rengeteg irodalmi, művészeti folyóirat, számos könyvkiadó van ma Magyarországon, nagyon sok új könyv jelenik meg [...]. A könyvvásárlás talán visszaszorult, de helyette internetet, internetes folyóiratokat, elektronikus könyveket, blogokat stb. olvasunk [...]. Az irodalom nincs elérhetetlen messzeségben, s az olvasó joga, feladata, hogy válogasson a saját ízlése szerint, és ez szerintem mindenkinek jó.”

Dr. Limbacher Gábor – aki korábban a gyarmati Palóc Múzeumban dolgozott, majd Nógrád megyei múzeumigazgató is volt – a beszélgetés idején, 2009-ben Veszprém megyében lett múzeumi főigazgató. Eredetileg gépészmérnökként végzett, majd szociológus és néprajzos diplomát is szerzett. Új helyén azt remélte – s erről beszélt Varga Máriának is – hogy arra a hivatásra és szerepre koncentrálhatnak munkatársaival, „amellyel a múzeumi terület hozzájárulhat a leromlott közállapotok újranevesítéséhez.” Matúz Gábor balassagyarmati születésű, az Ipoly partjáról jutott el az országos sajtónyilvánosságba: eleinte inkább a nyomtatott sajtóban publikált, később különböző televíziókban, a filmkészítésben találta meg az alkatának leginkább megfelelő kifejezési formát, hivatást. Mint az egyik fotó is bizonyítja, Navracsics Tibor miniszterrel és Medvác Lajos polgármesterrel együtt avatta fel 2011-ben a „Legbátrabb Város” Civitas Fortissima Múzeumát és Kiállítóhelyét, amely a helyi lakosok 1919. január 29-i dicső tettének, a cseh csapatok kiverésének emlékeit őrzi. Csach Gábor művészettörténész, diplomája megszerzése előtt a KINOPUSKIN tánczenekar létrehozója, volt népművelő, tévéstudió-vezető, 2006 óta a kormánypartok képviselőjében frakcióvezető a megyei közgyűlésben, s nyolc éve Balassagyarmat alpolgármestere is. Impulzív, színes egyéniség, nem titkolt büszkeséggel vallja, hogy „nincs még egy olyan város a honban, ahol arányaiban ennyire nyitott és gazdag módon jelenhetne meg a művészet bármely ága, a provinciális, az amatőr, együtt a klasszikus és az avantgarde alkotókkal.” Afgán származása következtében kivételnek számít a kötetben a Salgótarján baglyasaljai városrészében élő Shah Timor, számos riport-, rövid- és dokumentumfilm készítője, de nem véletlenül adta a róla készült portréfilmnek Drexler Szilárd a „...talán magyar is vagyok” címet. Az apró örömeire, az emberi kapcsolatokra, a másik iránti érdeklődésre épülő életszemlélete, aktivitása alapján ugyanis „[...] talán kicsit tükröt tarthatunk sok magyarnak, akik reményvesztettnek látják, vagy éppen cselekvésmentesen élnek saját életüket, sorsukat.” Másként vonzó, Mikszáthra hajazó, ironikus humorú személyiség a kötetzáró interjú alanya, a Nógrádból Dunántúlra került Praznovszky Mihály, aki ezer szállal – nemcsak a Mikszáth-, de Madách-kutatásai, múzeumi tevékenysége, a Palócföld élén végzett munkája, rokonsága, sok-sok barátja révén – kötődik „Palóciához”. „Nem az számít, hol élsz, hanem hogy mit hozol létre, mit adsz a társadalomnak [...] Az élethez, a sikerhez erős akarat kell. A körülmények lehetnek kedvezőtlenek – Nógrádban mindig azok voltak – de a feladat mindig izgalmas [...]” – mondta, és véleménye sok szempontból jó végszónak tekinthető.

Remélhetően a fentiek egyértelműen igazolják, hogy – nem kis mértékben a feltett kérdéseknek köszönhetően – mindenekelőtt élményszerű, olvasmányos, de adat- és gondolatgazdag is e fotókkal illusztrált portrékötet, amely ráadásul folytatást is ígér, hiszen a BBK (Balassagyarmatért Baráti Kör)

Könyvek 1. jelzetet viseli. Dokumentumértékét növelik, és egyszersmind kezelését megkönnyítik az életrajzi összefoglalók és az azok végén olvasható, 2013 májusában kelt utóiratok, amelyek ugyancsak – mint a szerkesztők írják – egyfajta összegzésre adhatnak alkalmat. A könyv valamennyi szereplője, létrehozója, támogatója – és bizonyára sok olvasója – nevében idézhetők Jobbágy Károly *Szülőföld* című versének sorai, amelyekkel a jeles lokálpatrióta, Kunné Kubicza Erzsébet, a millennumi zászló átadásakor felkért zászlóánya fejezte be vallomását: „Ha gondjaim, mint árnyak megzavarnak / hozzád futok haza – Balassagyarmat.”

(Buda 2001 Bt., Budapest/Balassagyarmat, 2013)

